Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Cāṇakyanītipāḷi

1. Nānāsattho ddhataṃ vakkhe,
Rāja nīti samuccayaṃ;
Sabba bīja midaṃ satthaṃ,
Cāṇakyaṃ sārasaṅgahaṃ.

2. Mūlasuttaṃ pavakkhāmi,
Cāṇakyena yathoditaṃ;
Yassa viññāna mattena,
Mūḷho bhavati paṇḍito.

3. Viduttaṃ narapaccañca,
Nevatulyaṃ kudācanaṃ;
Sadese pujjate rājā,
Vidū sabbattha pujjate.

4. Paṇḍite ca guṇā sabbe,
Mūḷhe dosā hi kevalaṃ;
Tasmā mūḷhasahassesu,
Pañño eko visisyate.

5. Mātariva paradāresu,
Paradabbesu leṭṭuva;
Attaniva sabbabhūtesu,
Yo passati sapaṇḍito.

6. Kiṃkulena visālena,
Guṇahīno tu yonaro;
Akulinopi satthañño,
Devatāhipi pujjate.

7. Rūpayobbanasampannā,
Visālakulasambhavā;
Vijjāhīnā nasobhante,
Niggandhā iva kiṃsukā.

8. Tārānaṃ bhūsaṇaṃ cando,
Nārīnaṃ bhūsaṇaṃ pati;
Puthabyā bhūsaṇaṃ rājā,
Vijjā sabbassa bhūsaṇaṃ.

9. Mātā sattu pitā verī,
Yena bālo napāṭṭhito;
Na sobhate sabhāmajjhe,
Haṃsamajjhe bakoyathā.

10. Varameko guṇī putto,
Na ca mūḷhasatehipi;
Eko cando tamo hanti,
Na ca tāragaṇehipi.

11. Lālaye pañcavassāni,

Dasavassāni tālaye;
Patte tu soḷase vasse,
Puttaṃ mittaṃva ācare.

12. Lālane bahavo dosā,
Tālane bahavo guṇā;
Tasmā puttañca sissañca,
Tālaye na tu lālaye.

13. Ekenāpi suvakkhena,
Pupphitena sugandhinā;
Vāsitassa vanaṃ sabbaṃ,
Suputtena kulaṃyathā.

14. Ekassāpi kuvakkhassa,
Koṭaraṭṭhena agginā;
Dayhate hi vanaṃ sabbaṃ,
Kuputtena kulaṃ yathā.

15. Dūrato sobhate mūḷho,
Lambamāna paṭāvuto;
Tāvañca sobhate mūḷho,
Yāva kiñci nabhāsate.

16. Visato amataṃ gāyhaṃ,
Amejjhāapi kañcanaṃ;
Nīcato uttamā vijjā,
Thīratnaṃ dukkulāapi.

17. Ussave byasaneceva,
Dubbhikkhe sattuviggahe;
Rājadvāre susāneca,
Yo tiṭṭhati sabandhavo.

18. Parokkhe kiccahantāraṃ,
Paccakkhe piyavādinaṃ;
Vajjaye tādisaṃ mittaṃ,
Visakumbhaṃ payomukhaṃ.

19. Sakiṃ duṭṭhañca mittaṃ yo,
Puna sandhātu micchati;
Samaccu mupagaṇhāti,
Gabbha massatarī yathā.

20. Na vissase avissatthaṃ,
Mittañcāpi na vissase;
Kadāci kupitaṃ mittaṃ,
Sabbadosaṃ pakāsaye.

21. Jāniyā pesane bhacce,
Bandhave byasanāgame;
Mittañcā padikāleca,
Bhariyañca vibhavakkhaye.

22. Upakāraggahitena,

Sattunāsattumuddhare;
Pādalaggaṃ karaṭṭhena,
Kaṇṭakeneva kaṇṭakaṃ.

23. Na mittaṃ koci kassaci,
Na koci ripu kassaci;
Kāraṇena hi ñāyati,
Mittāni ca ripū tathā.

24. Dujjano piyavādī ca,
Netaṃ vissāsakāraṇaṃ;
Madhu tiṭṭhati jivhagge,
Hadaye tu halāhalaṃ.

25. Dujjano parihantabbo,
Vijjāyā laṅkatopi saṃ;
Maṇinā bhūsito sappo,
Kime so nabhayaṃ karo.

26. Sappo kūro khalo kūro,
Sappā kūrataro khalo;
Manto sadhivaso sappo,
Khalo kena nivāyyate.

27. Nakhīnañca nadīnañca,
Siṅgīnaṃ satthapāṇinaṃ;
Vissāso nevakātabbo,
Thīsu rājakulesu ca.

28. Hatthī hatthasahassena,
Satahatthena vājino;
Siṅgino dasahatthena,
Ṭhānacāgena dujjano.

29. Āpadatthaṃ dhanaṃ rakkhe,
Dāraṃ rakkhe dhanehipi;
Attānaṃ satataṃ rakkhe,
Dārehipi dhanehipi.

30. Paradāraṃ paradabbaṃ,
Parivādaṃ parassa ca;
Parihāsaṃ guruṭṭhāne,
Cāpalyañca vivajjaye.

31. Caje ekaṃ kulassatthe,
Gāmassatthe kulaṃ caje;
Gāma janapadassatthe,
Attatthe pathaviṃ caje.

32. Calatyekena pādena,
Tiṭṭha tyekena buddhimā;
Nāsamikkhya paraṃ ṭhānaṃ,
Pubbamāyatanaṃ caje.

33. Luddha matthena gaṇheyya,

Thaddha mañjalī kammunā;
Mūḷhaṃ chando nuvattena,
Tathā tathena paṇḍitaṃ.

34. Atthanāsaṃ manotāpaṃ,
Gehe duccaritāni ca;
Vañcanañca pamāṇañca,
Matimā na pakāsaye.

35. Dhanadhaññappayogesu,
Tathā vijjāgamesu ca;
Āhāre byavahāre ca,
Cattalajjo sadā bhave.

36. Dhanino sotthiyo rājā,
Nadī vejjo tu pañcamo;
Pañca yatra navijjante,
Tatra vāsaṃ nakāraye.

37. Yasmiṃdese na sammānaṃ,
Na pīti naca bandhavā;
Na ca vijjāgamo koci,
Taṃdesaṃ parivajjaye.

38. Manasā cintitaṃ kammaṃ,
Vacasā napakāsaye;
Aññalakkhita kāriyassa,
Yato siddhi najāyate.

39. Kudesañca kuvuttiñca,
Kubhariyaṃ kunadiṃ tathā;
Kudabbañca kubhojjañca,
Vajjaye tu vicakkhaṇo.

40. Iṇasesoggi seso ca,
Byādhiseso tatheva ca;
Puna ca vaḍḍhate yasmā,
Tasmā sesaṃ nakāraye.

41. Cintā jaro manussānaṃ,
Vatthānaṃ ātapo jaro;
Asobhagyaṃ jaro thīnaṃ,
Assānaṃ methunaṃ jaro.

42. Atthi putto vase yassa,
Bhacco bhariyā tatheva ca;
Abhāve pyatisantoso,
Saggaṭṭho so mahītale.

43. Duṭṭhā bhariyā saṭhaṃ mittaṃ,
Bhacco cuttaradāyako;
Sa sappeca gahe vāso,
Maccureva nasaṃsayo.

44. Mātā yassa gehe natthi,

Bhariyācā piyavādinī;
Araññaṃ tena gantabbaṃ,
Yathā raññaṃ tathāgahaṃ.

45. Iṇakattā pitā sattu,
Mātā ca byabhicārinī;
Bhariyā rūpavatī sattu,
Putto sattu apaṇḍito.

46. Kokilānaṃ saro rūpaṃ,
Nārī rūpaṃ patibbatā;
Vijjā rūpaṃ kurūpānaṃ,
Khamā rūpaṃ tapassinaṃ.

47. Avijjaṃ jīvanaṃ suññaṃ,
Disā suññā abandhavā;
Puttahīnaṃ gahaṃ suññaṃ,
Sabbasuññā daliddatā.

48. Adātā vaṃsadosena,
Kammadosā daliddatā;
Ummādā mātudosena,
Pitudosena mūḷhatā.

49. Guru aggi dvijādīnaṃ,
Vaṇṇānaṃ brāhmaṇo guru;
Pati reko gurutthīnaṃ,
Sabbassābhyāgato guru.

50. Atidabbe hatā laṅkā,
Atimāne ca koravā;
Atidāne balībaddho,
Sabbamaccanta gahitaṃ.

51. Vatthahīno tvalaṅkāro,
Ghatahīnañca bhojanaṃ;
Thanahīnā ca yānārī,
Vijjāhīnañca jīvanaṃ.

52. Bhojjaṃ bhojanasatti ca,
Ratisatti varā thiyo;
Vibhavo dānasatti ca,
Nāppassa tapaso phalaṃ.

53. Puttappayojanā dārā,
Putto piṇḍappayojano;
Hitappayojanaṃ mittaṃ,
Dhanaṃ sabbappayojanaṃ.

54. Dullabhaṃ pākatikaṃ vākyaṃ,
Dullabho khemakaro suto;
Dullabhā sadisī jāyā,
Dullabho sajano piyo.

55. Selesele namāṇikkaṃ,

Muttikaṃ na gajegaje;
Sādhavo na hi sabbatra,
Candanaṃ na vanevane.

56. Asoco niddhano pañño,
Asoco paṇḍitabandhavo;
Asocā vidhavā nārī,
Puttanatta patiṭṭhitā.

57. Avijjo puriso soco,
Socaṃ methuna mappajaṃ;
Nirāhārā pajā socā,
Socaṃ rajja marājakaṃ.

58. Kulehi saha sampakkaṃ,
Paṇḍitehi ca mittataṃ;
Ñātībhi ca samaṃ melaṃ,
Kubbāno navinassati.

59. Kaṭṭhā vutti parādhinā,
Kaṭṭho vāso nirāsayo;
Niddhano byavasāyo ca,
Sabbakaṭṭhā daliddatā.

60. Takkarassa kuto dhammo,
Dujjanassa kuto khamā;
Vesiyā ca kuto sneho,
Kuto saccañca kāminaṃ.

61. Pesitassa kuto mānaṃ,
Kopanassa kuto sukhaṃ;
Thīnaṃ kuto satittañca,
Kuto mettī khalassa ca.

62. Dubbalassa balaṃ rājā,
Bālānaṃ rodanaṃ balaṃ;
Balaṃmūḷhassa monittaṃ,
Corānaṃ atathaṃ balaṃ.

63. Yo dhuvāni pariccajja,
Adhuvaṃ parisevati;
Dhuvāni tassa nassanti,
Adhuvaṃ naṭṭhameva ca.

64. Sukkaṃ maṃsaṃ thiyo vuddhā,
Bālakka taruṇaṃ dadhi;
Pabhāte methunaṃ niddā,
Sajju pāṇaharāni cha;

65. Sajju maṃsaṃ navannañca,
Bālā thī khīrabhojanaṃ;
Ghatamuṇhodakañceva,
Sajju pāṇakarāni cha.

66. Sīhādekaṃ bakādekaṃ,

Cha sunā tīṇi gadrabhā;
Vāyasā catu sikkhetha,
Cattāri kukkuṭādapi.

67. Pabhūtamappakiccaṃ vā,
Yonaro kattumicchati;
Saṃyatanena kattabbaṃ,
Sīhādekaṃ pakittitaṃ.

68. Sabbindriyāni saṃyama,
Bakova patito jano;
Kāladesopapannāni,
Sabbakiccāni sādhaye.

69. Bahvāsī sāppasantuṭṭho,
Suniddo sīghacetano;
Pabhubhatto ca sūro ca,
Ñātabbā cha sunā guṇā.

70. Avissāmaṃ vahe bhāraṃ,
Sītuṇhañca navindati;
Sa santoso tathā niccaṃ,
Tīṇi sikkhetha gadrabhā.

71. Guḷhamethunadhammañca,
Kālekāle ca saṅgahaṃ;
Appamādamanālasyaṃ,
Catu sikkhetha vāyasā.

72. Yuddhañca pātaruṭṭhānaṃ,
Bhojanaṃ saha bandhuhi;
Thiyaṃ āpadaggataṃ rakkhe,
Catu sikkhetha kukkuṭā.

73. Kotibhāro samatthānaṃ,
Kiṃdūraṃ byavasāyinaṃ;
Ko videso savijjānaṃ,
Ko paro piyavādinaṃ.

74. Bhayassa kathito pantho,
Indriyānamasaṃyamo;
Tajjayo sampadāmaggo,
Yeniṭṭhaṃ tena gamyate.

75. Na ca vijjāsamo bandhu,
Na ca byādhisamo ripu;
Nacāpaccasamo sneho,
Na ca devā paraṃ balaṃ.

76. Samuddāvaraṇā bhūmi,
Pākārāvaraṇaṃ gahaṃ;
Narindāvaraṇā desā,
Cārittāvaraṇā thiyo.

77. Ghatakumbhasamā nārī,

Tattaṅgāra samo pumā;
Tasmā ghatañca aggiñca,
Nekatra thapaye budho.

78. Āhāro dviguṇo thīnaṃ,
Buddhi tāsaṃ catugguṇo;
Chaguṇo byavasāyo ca,
Kāmocaṭṭhaguṇo mato.

79. Jiṇṇamannaṃ pasaṃseyya,
Bhariyaṃ gatayobbanaṃ;
Raṇā paccāgataṃ sūraṃ,
Sassañca gehamāgataṃ.

80. Asantuṭṭhā dvijā naṭṭhā,
Santuṭṭhāiva pāthivā;
Salajjā gaṇikā naṭṭhā,
Nillajjā ca kulitthiyo.

81. Avaṃsapatito rājā,
Mūḷhaputto ca paṇḍito;
Adhanena dhanaṃ pāpya,
Tiṇaṃva maññate janaṃ.

82. Brahmahāpi naro pujjo,
Yassatthi vipulaṃ dhanaṃ;
Sasino tulyavaṃsopi,
Niddhano paribhūyate.

83. Potthakaṭṭhā tu yāvijjā,
Parahatthagataṃ dhanaṃ;
Kiccakāle samuppanne,
Na sāvijjā na taddhanaṃ.

84. Pādapānaṃ bhayaṃ vātā,
Padmānaṃ sisirā bhayaṃ;
Pabbatānaṃ vajīramhā,
Sādhūnaṃ dujjanā bhayaṃ.

85. Paññe niyujjamāne tu,
Santi rañño tayoguṇā;
Yaso sagganivāso ca,
Vipulo ca dhanāgamo.

86. Mūḷhe niyujjamānetu,
Khattiyassāguṇā tayo;
Ayaso catthanāso ca,
Narake gamanaṃ tathā.

87. Bahūmūḷhasaṅghātehi,
Aññoññapasuvuttibhi;
Pacchādyante guṇā sabbe,
Meghehiva divākaro.

88. Yassa khettaṃ nadītīre,

Bhariyāpi parappiyā;
Puttassa vinayo natthi,
Maccureva nasaṃsayo.

89. Asambhābyaṃ navattabbaṃ,
Paccakkhamapi dissate;
Silā tarati pānīyaṃ,
Gītaṃ gāyati vānaro.

90. Subhikkhaṃ kasake niccaṃ,
Niccaṃ sukha marogike;
Bhariyā bhattu piyā yassa,
Tassa niccossavaṃ gahaṃ.

91. Helassa kammanāsāya,
Buddhināsāya niddhanaṃ;
Yācanā mānanāsāya,
Kulanāsāya bhojanaṃ.

92. Sevitabbo mahāvakkho,
Phalacchāyā samanvito;
Yadi devā phalaṃ natthi,
Chāyā kena nivāraye.

93. Paṭhame najjitā vijjā,
Dutīye najjitaṃ dhanaṃ;
Tatīye najjitaṃ puññaṃ,
Catutthe kiṃkarissati.

94. Nadīkūleca ye vakkhā,
Parahatthagataṃ dhanaṃ;
Kiccaṃ thīgocaraṃ yassa,
Sabbaṃ taṃ viphalaṃ bhave.

95. Kudesamāsajja kutotthasañcayo,
Kuputtamāsajja kuto jalañjalī;
Kugehiniṃ pāpya gahe kuto sukhaṃ,
Kusissamajjhāpayato kuto yaso.

96. Kūpodakaṃ vaṭacchāyā,
Sāmā thīciṭṭhakālayaṃ;
Sītakāle bhave uṇhaṃ,
Gimhakāle ca sītalaṃ.

97. Visaṃ caṅkamanaṃ rattiṃ,
Visaṃ raññonukulatā;
Visaṃ thīpi aññāsattā,
Visaṃ byādhi avekkhito.

98. Duradhītā visaṃ vijjā,
Ajiṇṇe bhojanaṃ visaṃ;
Visaṃ goṭṭhī daliddassa,
Vuddhassa taruṇī visaṃ.

99. Padose nihato pantho,

Patitā nihatā thiyo;
Appabījaṃ hataṃ khettaṃ,
Bhaccadosā hato pabhū.

100. Hatamasottiyaṃ saddhaṃ,
Hato yañño tvadakkhiṇo;
Hatā rūpavatī vañjhā,
Hataṃ senamanāyakaṃ.

101. Vedavedaṅga tattañño,
Japahomaparāyano;
Āsīvādavacoyutto,
Esa rājapurohito.

102. Kulasīlaguṇopeto,
Sabbadhammaparāyano;
Pavīṇo pesanādyakkho,
Dhammādyakkho vidhīyate.

103. Ayubbedakatābhyāso,
Sabbesaṃ piyadassano;
Ariyasīlaguṇopeto,
Esa vajjo vidhīyate.

104. Sakiṃdutta gahitattho,
Lahuhattho jitakkharo;
Sabbasattha samālokī,
Pakaṭṭho nāma lekhako.

105. Samattanītisattañño,
Vāhane pūjitassamo;
Sūravīraguṇopeto,
Senādhyakkho vidhīyate.

106. Sucī vākyapaṭuppañño,
Paracittopalakkhako;
Dhīro yathāttha vādī ca,
Esa dūto vidhīyate.

107. Puttanatta guṇopeto,
Satthañño piṭṭhapācako;
Sūro ca kathinoceva,
Sūpakāro sa uccate.

108. Iṅgitā kāratattañño,
Balavā piyadassano;
Appamādī sadā dakkho,
Patihāro sa uccate.

109. Yassa natthi sayaṃ paññā,
Satthaṃ tassa karoti kiṃ;
Locanehi vihīnassa,
Dappaṇo kiṃkarissati.

110. Kiṃkarissanti vattāro,

Sotaṃ yattha navijjate;
Naggakapaṇake dese,
Rajaṇo kiṃkarissati.